

ELS FRAGMENTES DEL «LIBER MISTICUS»
DE LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE MANLLEU
(Vic, Mus.Episc. MS.288)

MIQUEL S. GROS I PUJOL

Es dona el nom de «Liber Misticus» als manuscrits litúrgics que contenen mesclats elements de diferents llibres litúrgics posats en l'ordre que les diverses peces han d'ésser emprades en les cerimònies litúrgiques al llarg de tot l'any litúrgic. L'existència i ús d'aquesta mena de llibres a les nostres esglésies ve de lluny. De fet comptem ja amb uns fragments de gradual-leccionari de la missa que segons l'autoritzada opinió del Dr. Anscari M. Mundó ha d'ésser datat entorn de l'any 900.¹ Se'n conserven altres, però el que ací publiquem sobresurt entre tots perquè alhora conté els elements de la celebració de l'ofici i els de la missa posats conjuntament, a l'estil dels prou coneguts místics de l'antiga litúrgia hispana.² Aquests fragments, doncs, són restes d'un «Liber Misticus» total.

DESCRIPCIÓ DEL MANUSCRIT

Per desgràcia, d'aquest valuós volum només se'n conserven 7 folis, un d'ells força retallat. El pergami és gruixut i no gaire ben elaborat.

1. Cf. A. MUNDÓ, «Un fragment molt antic de litúrgia romana a Catalunya», a *II Congrés Litúrgic de Montserrat*, vol. 3, Montserrat 1967, pp.173-191.

2. Cf. J. JANINI, *Liber Missarum de Toledo*, vol.2, Toledo 1983, XIX-XXIII.

Es tracta, evidentment, d'un manuscrit litúrgic funcional, no exclòs, però, de cert luxe en les inicials ornamentades que té. Els folis fan 32×26 cm, són ratllats a punta seca sobre la cara del pèl, i conserven encara els petits forats marginals previs al ratllat, detall de mostra que els seus actuals marges deuen ser els originals. Pertanyen a tres quaderns diferents d'acord amb aquest ordre: ff.1-4, ff.5-6 i f.7. Pel que es pot deduir de la part conservada del manuscrit, els folis dels quaderns anaven encarats així: <><|<><. En canvi, és impossible saber si portaven numeració i reclams en el marge inferior del revers de l'últim foli de cada quadern.

L'escriptura és la minúscula carolina d'entorn de l'any 1100, força arrodonida, de 0,3 cm d'alçada. És distribuïda en una sola columna de 35 línies que ocupen 25×19,5 cm. La tinta és de color marró fosc, les rúbriques són en vermell resseguit de groc, i en les tres inicials més importants que conserva, que són de tipus floral, s'hi empen els colors vermell, groc i verd fosc, mentre que les secundàries són de color vermell omplert de groc, i de color negre resseguit de vermell. Les peces de cant porten notació musical catalana sense línies, ni claus ni giuó final.

Els fragments procedeixen de l'antiga canònica agustiniana de Santa Maria de Manlleu, a la Plana de Vic, segons es pot deduir de les notes marginals que tenen. Així, en el marge superior del f.1 hi ha escrit: «Libre de la obraria de la Sgleia de Manleu fet en lo any MDXLII». Altres notes indiquen que alguns d'aquests folis serviren per a relligar manuals notariais de l'esmentada canònica. Totes aquestes notes són del segle XVI, detall que ens permet suggerir que almenys fins al 1500 el volum pogué encara ser utilitzat en el culte de l'església de Manlleu.

ESCRITORI I DATACIÓ

És força difícil identificar l'escriptori d'aquest manuscrit per falta d'estudis sobre els nostres antics escriptors. Cal excloure, evidentment, que fos fet a Manlleu mateix perquè es veu obra d'un centre de categòrica i llarga tradició en la composició de manuscrits litúrgics. Semblaria normal atribuir-lo a l'escriptori de la catedral de Vic, que al final de l'XI es trobava en plena activitat, però la decoració de les tres caplletres de tipus floral, i especialment el color verd fosc que s'hi empra, tot molt igual a les caplletres del «Missale Parvum» de

Vic,³ que certament és obra gironina, més aviat fa pensar que és un producte de l'escriptori de la catedral de Girona. Aquesta proposta queda també avalada, com després direm, pel contingut litúrgic dels fragments.

La datació dels fragments es pot precisar molt. Com que l'església parroquial de Manlleu fou reedificada pel prevere Gontric i consagrada novament l'any 1086,⁴ i els seus clergues, amb el permís i benedicció d'Arnau de Malla, bisbe de Vic, l'any 1105 es constituïren en canònica agustiniana,⁵ devia ser entre aquestes dues dates que el volum fou escrit, o almenys adquirit pels clergues manlleuencs. L'inici de la vida comunitària en l'antiga parròquia comportà la introducció del rís comunitari de tot l'ofici diví amb una certa solemnitat, i consegüentment l'adquisició de nous llibres litúrgics per a poder portar a terme aquesta tasca que la regla agustiniana els imposava. Per què el feren escriure o l'adquiriren a Girona en lloc de cercar-lo a la catedral de Vic és un detall que se'ns escapa.

NORMES D'EDICIÓ

En la transcripció hem procurat ser el màxim de fidels a l'original. Posem entre claudàtors la part del text reconstruït que manca per les llacunes que els fragments presenten, mentre que entre parèntesis angulars van les reconstruccions fetes per presentar el text d'una manera més entenedora. Els afegitons coetanis i de la mateixa mà de l'escriptor del manuscrit són col·locats entre els signes [ ]. Dels textos ja ben coneguts per les fonts litúrgiques fins ara publicades només en donem els inicis. En canvi, de dues de les oracions de l'adoració de la creu —nn. 43-44— publiquem el text íntegre perquè només es troben en fons litúrgiques gironines encara inèdites i en el Missal de Girona imprès l'any 1557 que deu ser de difícil consulta per molts investigadors.

Les sigles emprades en les referències són aquestes:

3. Cf. M.-S.GROS, «El Missale Parvum de Vic», a *Hispania Sacra*, 21 (1968) 313-377.

4. Cf. R. ORDEIG, «Inventari de les actes de consagració de les esglésies catalanes IV. Anys 1051-1100», a *Revista Catalana de teologia*, 9(1984) 164.

5. Cf. J. VILLANUEVA, *Viage Literario*, vol.6, València 1821, p. 224 i apèndix 43.

- AMS J.-R. HESBERT, *Antiphonale Missarum sextuplex*, Roma 1967.
 CAO J.-R. HESBERT, *Corpus Antiphonalium Offitii*, Roma 1963 i ss.
 LOrdE J. JANINI, *Liber Ordinum episcopal*, Silos 1991.
 MisGir *Missale secundum laudabilem consuetudinem Dioecesis Gerundensis*, Barcelona 1557. Exemplar de la Biblioteca Episcopal de Vic.
 Over J. VIVES, *Oracional Visigótico*, Barcelona 1946.
 PL J.-P. MIGNE, *Patrologiae cursus completus*, París 1844 i ss.
 PLS A. HAMMAN, *Patrologiae cursus completus. Supplementum*, París 1958 i ss.
 PRod J.-R. BARRIGA, *El Sacramentari, Ritual i Pontifical de Roda*, Barcelona 1975.
 RH U. CHEVALIER, *Repertorium hymnologicum*, Louvain 1892.
 SGre J. DESHUSSES, *Le Sacramentaire Grégorien*, Vol.1, Fribourg 1979.

DOMINICA .IIII. IN .XL^a.

FERIA .IIII.

- 1 LECCIO .IIII^a. .....Venit]/f.l/ nox quando nemo potest operari....ubi nemo possit operari. (*In Iohannis Evangelium Augustini episcopi Tractatus 44, caput 9, nn.4-6, PL 35 col.1715-1716*)
 2 IN EVG. A. Rabbi, quis peccavit?, hic aut parentes...(CAO 4571)
 3 A.A seculo non est auditum quia quis aparuerit...(CAO 1194)
- 4 OFFICIUM AD MISSA. Dum sanctificatus fuero in vobis... PS.Benedicam <dominum>. (AMS 63^a, PS 33)
 5 ORACIO. Deus qui et iustus premia meritorum et peccatoribus... (SGre 268)
 6 LECCIO YSAYE PROPHETE. Haec dicit dominus deus: Sanctificabo nomen meum.../f.l'/... (Ez 36, 23-28)
 7 GR. Venite, filii, audite me, timorem domini...VR. Accedite ad eum, et inluminamini...(AMS 63^a)
 8 [**<ORACIO>**. Presta, quesumus, omnipotens deus, ut quos ieiunia...] (SGre 269)
 9 LECCIO YSAYE PROPHETE. Haec dicit dominus deus: Lavamini, mundi stote, aufferte malum...(Is 1, 16-19)

- 10 GR. Beata gens, cuius est dominus deus eorum, populus...VR. Verbo domini celi firmati sunt, et spiritu... (AMS 63^a)
- 11 <SEQUENCIA SANCTI EVANGELII> SECUNDUM IOHANNEM. In illo tempore: Preteriens Ihesus vidit hominem cecum a nativitate.../f.2/...(Io 9, 1-38)
- 12 OFFERTORIUM. Benedicite, gentes, dominum deum nostrum... VR. Iubilare deo omnis terra, psalmum dicite nomini...VR. In multitudine virtutis tue menciuntur...VR. Venite et videte opera domini quam terribilis...P.Benedicite. (AMS 63^{a-b})
- 13 SACRA. Suplices te domine rogamus, ut hiis sacrificiis...(SGre 270)
- 14 PREFACCIO. VD aeterne deus. Qui inluminacione sue fidei...(SGre 1571)
- 15 COMMUNIO. Lutum fecit ex <s>puto dominus, et linivit...(AMS 63^b)
- 16 AD COMPLENDUM. Sacramenta que sumpsimus, domine deus noster, et spiritualibus...(SGre 271)
- 17 SUPER POPULUM. Pateant aures misericordiae tuae, domine, precibus... (SGre 272)
- <FERIA .V^a.
- 18 LECCIO SANCTI EVANGELII> SECUNDUM IOHANNEM. In illo tempore, dixit Ihesus turbis iudeorum: Pater meus usque modo operatur, et ego operor. *Et cetera.* (Io 5, 17)
ITEM LECCIONES./f.2'/Usque nunc operatur pater meus et ego operor. Turbavit illos quod carnaliter intellegebant...(Augustini *episcopi Sermo 125, nn.4-7, PL 38, col.691-694*)
- 19 LECCIO .II^a. Quod ibi fecit formatio, hoc in nobis reformatio. Et quod ibi fecit creatio... (*Item.*)
- 20 LECCIO .III^a Illius pena dampnati, ornamenta sunt civitatis. Sic ergo.../f.3/...ei qui te creavit. (*Item*)
- 21 IN EVG. A.N [on potest] filius a se facere quicquam nisi... (CAO 3930)
- 22 A. Qui verbum meum au [dit, /f.3/ et credit e] i qui me misit...(CAO 4504)
- 23 OFFICIUM AD MISSA. [Letetur c] or querencium dominum, querite dominum... P. Confitemi<ni>. (AMS 64, PS 104)
- 24 ITEM ORACIO. Presta, quesumus, domine, ut salutaribus ieiuniis... (SGre 351*)
- 25 LECCIO LIBRI REGUM. [In diebus] illis, venit mulier Sunamitis ad Eliseum prophetam in monte... (4 Re 4, 25-38)

Sicut p̄ue opat̄ pat̄ m̄s. & ego op̄
 die req̄eū d̄i ab om̄ib' op̄ib' suis. Sc̄
 scriptū ē. Illi aut̄ p̄tates quasi
 x̄s̄s̄a cū. quia meo d̄ lassitudine
 t̄gari n̄ potuit. legat̄ & dicat
 die, si sic fac̄ homo. q̄mod̄ fac̄ d̄s. q̄s̄ fatig
 Et factū ē. Aut̄ si dix̄. & factū nō ē. fatig
 ū. & creat̄a s̄. Qui ḡ sic fac̄. q̄m̄ laborat̄.
 ubi req̄escere dictū ē d̄m̄ ab om̄ib' op̄ib' t̄
 batū hui' s̄eli. cū trāsierit s̄er̄. etates. qu
 trāsit. Terci' ab abrahā. usq̄. ad dauid.
 si t̄. Quir̄. atq̄ s̄m̄ ḡm̄ m̄n̄ babilonie. usq̄.
 In sexta etate. in sexto die sum'. Ergo
 ad imaginē dei. **It̄. II.** **Q̄uo**
 creatio. hoc in n̄b̄ recreatio. Post istū die t̄
 ut̄ sc̄is. que p̄figurabat̄ nullis dieb'. Et
 hom̄i in creat̄a. ip̄se creature cō uer̄t̄ &
 pli. additū ē. Sc̄ tam̄ nisi ille q̄ fec̄ mud̄
 illud qd̄ fec̄. N̄ ḡ nichil additū ē create.
 gub̄nare nō cessat. recte dix̄ d̄ns. Pat̄ m̄
 dict̄ ē. Per fec̄ enī opa. & nichil. addidit.
 fec̄. tāta felicitate gub̄nat. Nolite enī

mortalitat. & p bonoz opu incrementa. ad
 moraboz iusti et tuo so-lus deus do cui s^u me diuue
 linguat me. **Ad cor.** **S**ca tua pot

uifiaē .p. **S**vpppt. **P**pli tu di institut

sep tib duotus. & tuo munimine sit securu

In illo **TER.** **E**rat quida languens la
 sororis ei. **Acta.** **O**melia bea

TER omā miracula. que t
 pdiat. Sed si attendam qu

Ille suscitauit homine. q fec homine

Sig pillu facta sōma. qd miru e si

plus e homines creare. qua resuscita

re omis. resuscitare qda. Na cu mu

ser iohis euaglista testat. Multa dnm

Electa s^u dnt que scriberent que salu

thi mortau suscitau. suffie tib ut sa

Et hoc qdem tibi ad fine seli reseruau.

nū mortuū resuscit. s^u sepulcro. uer

meū audiat uocē ei' & pcedent. Resusc

erat forma membrorū. **I**lle in nouissimo

Sed oportebat ut modo aliq faceret quibz elat

ad illā resurrectionē pparem que erit adu

quando omis qui in monumentis s^u audient uocē

cione uite. qui uero mala eger ad resurre

ctatos in dextro legim' & forte infructu.

- 26 GR. Respice, domine, in testa[mentum] tuum, et animas... VR. Exur[ge, domin]e, et iudica causam... (AMS 64)
- 27 SEQUENTIA SANCTI EVANGELII SECUNDUM IOHANNEM. [In il]lo tempore, dixit Ihesus turbis iudeorum: Pater meus usque modo operatur et ego.../f.4/...(Io 5, 17-29)
- 28 [OFFERTORIUM.] Domine, ad idiuvandum me festina, confundantur omnes... VR. Expectans expectavi dominum, et respexit me...P.Confundantur. (AMS 64)
- 29 SACRA. Efficiatur haec hostia domine, quesumus, sollemp[nibus grata] ieiuniis... (SGre 352*)
- 30 PREFACCIO. VD aeterne deus. cuius bonitas hominem condidit...(SGre 1572)
- 31 COMMUNIO. D[omine, me]morabor iusticie tue solius, deus, docuisti... (AMS 64)
- 32 AD COMPLENDUM. Sancta tua nos domine quesumus et vivificando...(SGre 353*)
- 33 SUPER POPULUM. Populi tui deus institutor et rector, peccata...(SGre 276)

FERIA .VI^a.

- 34 LECCIO SANCTI EVANGELII [SECUNDUM IOHANNEM]. In illo tempore, erat [autem] quidam languens Lazarus a Bethania de castello Marie e[t Marthe] sororis eius. (Io 11,1)
OMELIA BEATI AUGUSTINI DE EADEM LECCIONE. Inter omnia miracula que fecit dominus noster Ihesus Christus, Lazari... (*In Iohannis Evangelium Augustini episcopi Tractatus 49, nn.1-3, PL 35, col 1746-1748*)
- 35 [LECCIO .II^a.] Et hoc quidem sibi ad finem seculi reservavit. Nam quae.../f.4^v/... (*Item*)
- 36 LECCIO .III^a. [Quis non con]tinuo prodidit ne percuteretur? Et post prodicione...homines pessima [consuetudine... (*Item*)

FERIA .VI^a. IN PARASCEVEN

- ...../f.5/
37 E[cc]e lignum crucis...(CAO 2522)
.....
38 P.D[eus misereatur].....(PS 66)
.....

ORACIONES AD CRUCEM ADORANDAM

- 39 Domine Ihesu Christe filius dei vivi [qui regnas... (PRod 420, MisGir 1557 f.80)

- 40 ALIA. Domine Ihesu Christe adoro te i[n crucem ascendentem... (PRod 420, MisGir 1557 f.89)/f.5^v/...
ITEM ORATIONES AD ADORANDAM⁶] +
- 41 Ingeniti patris unigenite Christe qui pro nobis...tui] sanguinis... (OVer 836, LOrde 403, MisGir 1557 f.88^v)
- 42 [ALIA. Quas tibi domine pro cruce lacrimas que pro sanguinis...lamenta] vel suspiria... (LOrde 404, MisGir 1557 f.88^v)
- 43 [ALIA. Domine sancte pater omnipotens eterne deus] da nobis digne accedere ad [salutandam atque adorandam gloriosissimam crucem in qua hodierna die unigen]itus filius tuus dominus noster secundum [humanitatis sue substantiam corporaliter est suspensus, qui tecum et cum] Spiritu Sancto ante secula aeterna [per sue divinitatis essentiam semper est coeternus, quem pro nostra assumpta mo]rtalitate minoratum pau[lo minus ab angelis impii cernentes, sacrilegiis manibus crucifigere non] horruerunt, quemque esse verum deum non crediderunt, qui nobis mortalibus debita morte astrictis quam pro cul]pa inobedientie suscep[eramus, hoc salutis remedium contulit ut qui erat deus homo fieret, et cor]pus illud gloriosum quod per concep[tionem Spiritus Sancti ex virgineis membris produxerat, impiorum dominatui su]bderet. A quibus comprehensus, [ligatus, flagellatus, irrisus, consputus, ad extremum crucifixus, lanceatus] et in sepulcro positus, descen[densque ad inferna, portas mortis confregit, solutosque captivos quos] de potestate tenebrarum [eduxit, in regione viventium collocavit. Hodie in cruce, splendore s]ue lucis oculis latroni ape[rui, et per fidem et confessionem in paradiso sibi participem fecit. O immensa] pietas. O inestimabilis misericordia, [quem punire debuerat, premia largitur, lucem et vitam donat cui mors so]la data fuerat. O salutifera mundi redemptio. O beata vita que mortuis dat vitam, pecca]toribus veniam, atque in tenebris [oberrantibus veram largitur lucem, saucios medetur, infirmos cons]olidat, et nimis iam scelerum vulne[ribus fetentibus, eterne felicitatis prestat odorem, in morte horribili] consopitos per suam gloriosissimam pas[sionem ad vitam perducit eternam, Christus filius dei qui cum Patre... (MisGir 1557 f.90^v)

6. Es pot suposar l'existència d'aquesta rúbrica per la creu de color vermell que es veu en la part conservada del foli, i també pel fet que mentre les dues primeres oracions pertanyen al ritu romano-franc les altres dues són d'origen hispànic.

44 ALIA. Salve sancta Cr]ux que in corpore Christi dedicata es, [et membrorum eius es margaritis ornata, que pretium nostrum port]are digna fuisti, et vitam [perpetuam nobis attulisti, armaque inexpuguabilis contra di]abolum, defensio fidelium populorum, [amica angelorum et inimica inferorum. Per te diabolus est devictus et] mundus redemptus. Tu es medi/f.6/cina corporum et salus animarum, fortitudo debilium et robur languencium. Te mors contremescit, per quam et ipsa periit. Presta me domine ut per signaculum et reparationem sancte crucis, me ab omnibus inimicorum incuris liberes, et in tua bonitate conserves, peccata dimittas, veniam tribuas et famulos tuos *illi*, qui ex debito karitatis mihi iunguntur, vel etiam carnalia finitate propinquis ab omnibus malis tuearis, eosque regni tui participes facias. Da etiam domine ut famuli tui *ille*, vel hi qui iam in tui nominis confessione ab hoc seculo transierunt, beate requiei te donante digni efficiantur, et cum sanctis tuis accipiant beati muneris porcionem. Concede aetiam ut in his paschalibus sollempniis officia nostre servitutis dignanter accipias, et ad tantum coelebrandum sacramentum idoneos aesse facias, atque tua sanctissima resurrectio perpetuam in nobis perhenniter conservet salutis gratiam. Per eundem. (MisGir 1557 f.88^v)

45 *Versos de cruce*: Crux benedicta (RH 4013), *require in feria .II^a pascha, post sermonem* Ad te loquor. (PLS 4, col.1954)⁷

SABBATO SANCTO

ANTIFONAS SUPER NOCTURNOS

- 46 In pace in idipsum dormiam et requiescam. PS. Cum invoca<rem>. (CAO 3265, Ps 4)
- 47 A. Habitabit in tabernaculo tuo, requiescet... PS. Domine quis ha<bitabit>. (CAO 2987, Ps 14)
- 48 A. Karo mea requiescet in spe. PS. Conserva me. (CAO 1775, Ps 15)
- 49 P. In pace in idipsum. (CAO 8099)
- 50 LECCIO .I^a.PHE. Oculus meus afflictus est ne tacuit, eo quod non esset... (Lm 3, 49-53)

7. Agraieixo al P. Xavier Altés, monjo de Montserrat, l'ajuda prestada en la identificació d'aquests textos.

- 51 RS. Sepulto domino, signatum est monumentum volventes... VR. Accedentes principes sacerdotum ad Pilatum... P. Volventes. (CAO 7640)
- 52 <LECCIO .IIª.> SADE. Inundaverunt aque super capud meum, et dixi: Perii...(Lm 3, 54-60)
- 53 RS. Iherusalem luge et exue te vestibus iocunditatem, induere...VR. Deduc quasi torrentem lacrimas per diem...P. Quia. (CAO 7032)
- 54 <LECCIO .IIIª.> SEN. Audisti obprobria eorum domine, omnes cogitationes illorum adversum... (Lm 3, 61-4, 3)
- 55 RS. Plange quasi virgo plebs mea, ululate pastores in cinere...VR. Accingite vos sacerdotes, et plangite ministri altaris /f.6ᵛ/ aspergite...P. Quia ve<nit>. (CAO 7387)
- IN .IIº. NOCTURNO ANTIFONAS
- 56 Elevamini, porte eternales, et introibit rex... PS. Domini est (CAO 2631, Ps 23)
- 57 A. Credo videre bona domini in terra... PS. Dominus inluminacio (CAO 1948, Ps 26)
- 58 A. Domine, abstraxisti ab inferis animam... PS. Exaltabo te domine. (CAO 2325, Ps 29)
- 59 VR. In pace factus est locus eius. (CAO 8098)
- 60 <LECCIO .IIIIª.> DELET. Adesit lingua lactensis ad palatum eius in siti... (Lm 4, 4-7)
- 61 RS. Recessit pastor noster, fons aque vive, ad cuius... VR. Destruixit quidem claustra inferni... P. Hodie. (CAO 7509)
- 62 <LECCIO .Vª.> TEST. Denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti... (Lm 4, 8-11)
- 63 RS. O vos omnes qui transitis per viam, adtendite... VR. Adtendite universi populi et... P. Si est dolor. (CAO 7303)
- 64 <LECCIO .VIª.> LAMETH. Non crediderunt reges terre, et universi habitatores orbis...(Lm 4, 12-18)
- 65 RS. Ecce quomodo moritur iustus, et nemo percipit... VR. Tanquam agnus coram tondente se obmutuit... P. Et erit. (CAO 6605)
- IN .IIIIº. NOCTURNO ANTIFONAS
- 66 Deus adiuvat me, et dominus susceptor est... PS. Deus in nomine. (CAO 2165, Ps 53)
- 67 A. In pace factus est locus eius, et in Sion... PS. Notus in Iudea. (CAO 3264, Ps 75)
- 68 <A.F>actus sum sicut homo sine adiutorio... PS. Domine salutis mee. (CAO 2849, Ps 87)

- 69 VR. In pace factus est locus eius. (CAO 8098)
 70 <LECCIO. VIIª.> CAPH. Velociores fuerunt persecutores nostri
 aquilis caeli. Super montes...discooperuit peccata tua. (Lm 4, 19-
 22)
 [.....]

IN DIE PENTECOSTEN

.....
 AD NOCTURNUM

- .....
 71 LECCIO .IIª. ... doctoris lin]/f.7/gua exterius in vacuum laborat.
 Ecce unam loquentis.../f.7v/... (*Gregorii Magni papae XL
 Homiliarum Lib.II, Homilia 30, nn. 3-6, PL 76, col.1222-1224*)
 72 RS. Loquebantur variis linguis apostoli... VR. Repleti sunt Spiritu
 Sancto, et... P.Prout Spiritus. (CAO 7101)
 73 LECCIO .IIIª. Qua in re notandum est quod discipulos suos nec
 de columba... semper penitentiae cremare. Igitur [per columbam...
 (*Item.*)

COMENTARI

El contingut dels fragments conservats d'aquest «Liber mysticus» només ens permet refer part de la Quaresma, de la Setmana Santa i de la festa de la Pentecosta. La part de la Quaresma —nn. 1-36— correspon a les fèries IIII-VI de la IV setmana. S'inicia amb la tercera i l'última lliçó del nocturn de les matines, en el qual es llegeix part dels comentaris de sant Agustí a l'Evangeli de Sant Joan, textos àmpliament utilitzats en els leccionaris patristics occidentals en aquesta mateixa setmana. Els trobem també al leccionari gironí anomenat «El Beda».⁸ Segueixen dues antífores quaresmals «In Evangelio» per a acompanyar el cant del «Benedictus» a les laudes i del «Magnificat» a les vespres. Ja les trobem a l'Antifoner de Sant Feliu de Girona,⁹ i als breviaris de

8. Cf. R. ÉTAIX, «L'homiliaire conservé au Museo Diocesano de Gerona» a *Homéiaires patristiques latins*, Paris 1994, p.422.

9. Cf. J.-M. MARQUÈS-M.-S.GROS, «L'antifonari de Sant Feliu de Girona —Girona, Museu Diocesà, MS.45—», a *Miscel.lània Litúrgica Catalana VI*, Barcelona 1995, nn.1067 i 1070.

Vic¹⁰ col·locades en aquesta mateixa fèria quaresmal, però això no ens ha pas de sorprendre perquè reproduïxen part del text evangèlic llegit a la missa del d'aquest mateix dia.

La part corresponent a la celebració eucarística —nn. 4-17— per sort, s'ha conservat íntegra, amb l'ofici, la col·lecta, les tres lectures i les altres peces necessàries per a la seva celebració. Com que s'hi llegeix, a l'Evangeli, el text baptismal de la curació del cec de naixement que antigament es llegia el diumenge anterior, la celebració té tres lectures, i abans de la segona porta la col·lecta del SGre 269 que en un principi l'escriptor oblidà de copiar al lloc corresponent. Per això el mateix copista l'escrigué en el marge inferior del foli precedida d'una creu per a indicar el lloc on cal inserir-la.

L'ofertori encara conserva tres versets, i la missa porta prefaci propi. Això indica que el compilador del model d'aquest «Liber Misticus» tenia al davant un antifoner de la missa i un sacramentari força antics, tots dos molt anteriors a les reformes i reduccions que aquests dos llibres litúrgics sofriren al final del segle XI, com a conseqüència de la reforma gregoriana. Els textos són els mateixos del Missal Romà tridentí, amb l'única variant que el «Liber Misticus» no porta el Tractus.

Els textos de l'ofici i de la missa de la fèria V —nn. 18-33— també s'han conservat íntegres. L'ofici té les tres lectures del nocturn de les matines tretes del sermó 125 de Sant Agustí, igualment com en el Leccionari anomenat «El Beda» procedent de Sant Feliu de Girona,¹¹ i les dues antifones «In Evangelio» pel cant del «Benedictus» i del «Magnificat». La del «Benedictus» figura en aquesta fèria també en l'Antifonari de Sant Feliu de Girona¹² i en els antics breviaris de Vic,¹³ mentre que la del «Magnificat» li és pròpia¹⁴ i els breviaris de Vic en porten una altra. La missa també porta prefaci. L'ofertori, però, només té un verset. Els textos de cant són els mateixos del Missal Romà tridentí, mentre que se'n separa en la lectura evangèlica i en les

10. Cf. *Breviarium Vicense*, Lyon 1557, f.179. Exemplant de la Biblioteca Episcopal de Vic.

11. Cf. ÉTAIX, «L'homélaire», p. 422.

12. Cf. MARQUÈS-GROS, *L'Antifonari*, n. 1071.

13. Cf. *Breviarium Vicense*, f. 180.

14. De tots els antifonaris publicats per Hesbert al CAO només la té l'Antifonari de Verona. Cf. CAO n. 4504.

oracions. Aquestes són les mateixes del Sacramentari de Sant Feliu de Girona.¹⁵

En canvi, de la celebració de la fèria VI —nn. 34-36— només resten les tres lectures patristiques del nocturn de matines, la tercera, però, mancada del seu final. S'hi utilitzen novament els comentaris de sant Agustí a l'Evangeli de sant Joan, com en l'esmentat leccionari «El Beda».¹⁶

Després segueix una part dels textos del Divendres i del Dissabte Sant. El Divendres s'inicia amb l'adoració de la Creu. En la cerimònia s'hi canta l'antífona «Ecce lignum crucis» i el salm 66 —nn.37-38—. A continuació hi ha les oracions que el sacerdot ha de resar mentre el poble venera la Creu. És una col.lecció formada per sis textos de diferent procedència que només hem sabut trobar totes juntes en els sacramentaris i missals gironins. Les dues primeres —nn. 39-40— es troben en aquest mateix ordre en el Pontifical de Roda d'Isàvena, mentre que les dues següents figuren en el «Liber Ordinum» episcopal hispànic. La primera —n. 41— també es troba a l'Oracional de Verona, on cal dir-la el Divendres Sant en acabar el ritu de la «Indulgentia» per a la reconciliació dels penitents. La segona —n. 42—, al Sacramentari de Sant Feliu de Girona es troba unida a l'anterior formant una sola peça. És possible que en el «Liber Misticus» succeís el mateix, però les seves llacunes impedeixen de controlar-ho. Les altres dues —nn. 43-44— també figuren al Missal de Girona imprès l'any 1557.¹⁷ Som davant la mescla normal de textos romano-francs i hispànics pròpia i característica de la tradició litúrgica catalano-narbonesa originada a principis del segle IX, segurament a la mateixa seu de Narbona.

La cerimònia del Divendres Sant continua amb el cant dels versos «Cruce benedicta» —n. 45—, molt aptes per a ser interpretats en aquest moment. Curiosament, al final, manquen les rúbriques referents al res del «Pater noster» i a la comunió del sacerdot. És una deficiència que l'oficiant devia suplir amb la utilització d'un sacramentari.

15. Cf. Girona, Bib.Sem., M.S.142, ff.73 -74. Aquest manuscrit ja és del final del segle XIII. Les tres primeres col.lectes de la missa són les mateixes que té el Sacramentari de St-Gallen 348 en aquesta mateixa fèria quaresmal, mentre que la «Super populum» és treteta del Sacramentari Gregorià, que també la té en aquesta fèria. Cf. DESHUSSES, *Le Sacramentaire*, p. 710.

16. Cf. ÉTAIX, «L'homélaire» p. 422.

17. Cf. *Missale secundum laudabilem consuetudinem Dioecesis Gerundensis*, Barcelona 1557, ff.90 i 88, respectivament. Exemplar de la Biblioteca Episcopal de Vic.

El Dissabte Sant s'inicia amb els tres nocturns de l'ofici matinal, que gairebé es conserva íntegre —nn. 46-70—. S'hi utilitzen els textos romans tradicionals, fixats ja des de molt antic, amb aquestes variants: El primer responsori del primer dels tres nocturns és, com a l'Antifoner de Sant Feliu¹⁸ «Sepulto domino» en lloc del «Sicut ovis ad occisionem», i en les set lectures conservades es llegeixen passatges de les Lamentacions de Jeremies, mentre que en el ritu romà del breviari tridentí només es llegien en el primer nocturn, i en els altres dos s'utilitzaven textos dels tractats de sant Agustí als Salms i de la Carta als Hebreus. EL breviari imprès de Vic segueix el model romà.¹⁹

Els fragments acaben amb part de l'únic nosturn del dia de la Pentacosta —nn.71-73—, on es llegeix una de les homilies evangèliques del papa Gregori el Gran, com als Breviaris Romà i de Vic.²⁰

Aquests fragments, malgrat no ser molts, permeten reconstruir un «Liber Místic» força complet, amb el propi de la celebració de l'ofici i de la missa, on es combinen l'antifonari i el responsorial de l'ofici i de la missa, el leccionari patristic de l'ofici, l'epistoler, l'evangelier i el sacramentari. El volum segurament només contenia els textos de la Quaresma i del temps pasqual, i suposa l'existència de dos altres volums: Un primer amb l'Advent, les festes nadalenques i els diumenges de després de l'Epifania, i un altre amb les dominiques de després de la Pentacosta i tot el santoral des de després d'aquesta festa fins a l'inici de l'Advent, tal com també era costum en l'antic ritu hispànic. Això, però, no pressuposa pas la influència directa d'un ritu sobre l'altre, sinó que ja ve donat per la mateixa textura de l'any litúrgic, pràcticament igual en els dos ritus.

En adquirir aquest volum, i els altres dos que aquest primer pressuposa, per a poder celebrar bé tot l'any litúrgic, des de la primera dominica d'Advent fins a la festa conclusiva de la Santíssima Trinitat, els canonges de Santa Maria de Manlleu, amb facilitat, pogueren introduir en la seva església un culte solemne amb el cant diari de l'ofici i de la missa tal com exigia el seu ideal agustinia.

18. Cf. MARQUÈS-GROS, «L'Atifonari», n.60

19. Cf. *Breviarium Vicense*, ff. 198-199.

20. Cf. *Breviarium Vicense*, ff. 228 -229.

